

De albatros

Simona Lo Iacono

De albatros

Uit het Italiaans vertaald door
Miriam Bunnik en Mara Schepers

WERELDBIBLIOTHEEK • AMSTERDAM

Voor mijn zoon Nanni, prins van Salina

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een
projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *L'albatro*

© 2019 Neri Pozza Editore, Vicenza

© 2022 Nederlandse vertaling Miriam Bunnik en Mara Schepers /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Citaten uit *De tijgerkat*: Giuseppe Tomasi di Lampedusa,

De tijgerkat, vertaald door Anthonie Kee, Athenaeum – Polak en

Van Gennep, juni 2012

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld © Chris Friel / Trevillion Images

NUR 302

ISBN 978 90 284 5044 8

www.wereldbibliotheek.nl

*De aanwijzing voor de waarheid
ligt altijd in de keerzijde van elk woord.*

– Leonardo Sciascia

Villa Angela-kliniek
Lungotevere delle Armi 21, Rome
13 juni 1957

De dag breekt bijna aan. Ik zie hoe hij zich uitspreidt vanaf de daken van de stad, zijn armen naar mij uitstrekt. Ik ontwaar de rivierbochten die dampen in de hitte, snippers hemel.

Het is een snikhete zomer waar geen eind aan lijkt te komen.

Of misschien zal ik hem niet helemaal meemaken.

Ik ben hier eind mei aangekomen dankzij mijn behandelend arts. Ik was nog nooit zo ziek geweest. Toen hij de röntgenfoto's bekeek, zweeg hij.

Vervolgens zei hij: 'Prins, u moet behandeld worden.'

En voor een Siciliaan is er blijkbaar geen betere behandeling dan naar Rome gaan.

Op 1 juni hebben ze me opgenomen in een kliniek in de Via Trasone 61.

Vervolgens hebben ze me overgeplaatst naar Villa Angela, aan de Lungotevere delle Armi.

Het is een Jugendstilgebouw dat deel uitmaakt van een wijk met vroegtwintigste-eeuwse huizen, ranke en rechte, sommige een lust voor het oog.

Het is een plek vol herinneringen.

In deze wijk werd een deel van de Wereldtentoonstelling gehouden ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van

de Italiaanse eenwording. Niet ver hiervandaan bivakkeerde Buffalo Bill in 1906 met zijn circus. De voorstelling heette Buffalo Bill's Wild West Show en Antonno zou er niks aan gevonden hebben.

Hij zou hebben gebuild om Sitting Bull en Black Elk.

Maar hij verkoos altijd de onderdrukten boven de onderdrukkers. En de weemoedigen boven de stoutmoedigen.

In al zijn schijnbare onwetendheid was hij altijd het meest opmerkzaam van iedereen.

Wie weet wat hij nu zou denken als hij me in bed zou zien liggen, met het infuus dat langzaam tikt, dat de tijd scant. Elke twee seconden een druppel. Het geeft het uur beter aan dan het gebruikelijke vestzakhorloge dat op mijn buik hangt, en dat ik zelfs aan mijn pyjama bevestig.

Ik weet zeker dat hij zou zeggen dat ik niet ziek, maar gezond ben. En dat mijn verblijf hier geen ziekbed is, maar een vakantie. Misschien zou hij zelfs mijn pantoffels als wandelschoenen beschouwen, en de kobalttherapie als een zonnebad.

Zelfs om mijn literaire bekommelingen zou hij zich geen zorgen maken. Hij zou niet vol spanning op een reactie van de uitgeverijen wachten.

Van de wachttijd zou hij een stabiele tijd maken en geen voorbijgaande.

Ik weet nog dat hij altijd tegen me zei: 'Men schrijft niet om te leven, principuzzu. Maar om te leren sterven.'

EERSTE DEEL

Van de goede naar
de verkeerde kant

*Souvent, pour s'amuser, les hommes d'équipage
prennent des albatros, vastes oiseaux des mers,
qui suivent, indolents compagnons de voyage,
le navire glissant sur les gouffres amers.*

– Charles Baudelaire

I

Onze eerste ontmoeting was niet gedenkwaardig. We stonden zomaar tegenover elkaar, sprakeloos. Ik in mijn Engelse pak van blauwe gabardine, een broek tot onder de knie, een met zijde afgezet gilet. Hij in een hemd met opgerolde mouwen, twee maten te groot. Zijn schoenen waren zomers, zijn kniekousen winters, in zijn strohoed zat een gat.

Niemand vertelde me wie hij was.

Hij was een mengeling van seizoenen en verkeerde – te kleine of te grote – maten, loshangende knopen en van andere geleende silhouetten.

Ik vroeg me af met wat voor kind ik te maken had, ik had nog nooit zo'n verward exemplaar gezien. Hij stond in de zon als ze tegen hem zeiden dat hij in de schaduw moest gaan staan, hij verjoeg vliegen pas als ze al weg waren en om hem zijn naam te laten zeggen hoefde ik er alleen maar niet meer naar te vragen.

Bij Antonno was alles andersom, en toen ik hem uitlegde wie ik was – Giuseppe Tomasi di Lampedusa – verstond hij alleen het laatste woord; hij verwarde het met een medusa en zonder aarzeling kleeftte hij zich uit en bleef in zijn onderbroek staan lachen omdat hij dacht dat hij naar zee zou gaan.

Ik begreep meteen dat we een tijdje samen zouden zijn. Ook deze keer legde niemand me uit waarom.

Ik vond het vanzelfsprekend om hem mijn slaapkamer binnen te laten, zodat hij kon rondkijken, zich kon oriënteren.

Ik wist nog niet dat dat niet hoefde.

Antonno had geen referentiepunten nodig, en ook geen zekerheden die dienden als vertrek- of aanlegplaats. Al die tijd dat hij bij mij op mijn kamer was, had hij alleen oog voor mijn schoenen. ‘Naast elkaar onder het bed,’ bleef hij zeggen. Verder niets.

Mijn kamer verwonderde hem niet zozeer als ik had gedacht. Hij schonk geen aandacht aan het hobbelpaard waar ik zo trots op was. En ook niet aan de luchtbuks, aan de rij loden soldaatjes met hun stoffen uniformpjes. In de speelkamers in huize Lampedusa stonden middeleeuwse kastelen, Siciliaanse karren met belletjes en franjes, door stoom aangedreven treintjes, een fiets uit 1818 die van mijn overgrootvader was geweest en in onze familie mechanisch paard werd genoemd, en die in Duitsland was gepatenteerd onder de naam *Laufmaschine*.

Zelfs passende kleding maakte geen indruk op hem.

Nadat hij had toegelaten dat ik hem een hemd en een paar mocassins in de juiste maat aantrok, kleepte hij zich weer uit, keerde alles binnenstebuiten en trok alle kledingstukken verkeerdt om aan.

Zo sleepte hij zich voort. Met bungelende mouwen en met armen die uit de halsopening staken.

Wanneer hij door de gangen liep, bengelden de bretels van zijn broek achter hem aan alsof hij een staart had.

Later waren we alleen. De avond viel. In de verte spoorde mijn vaders stem mijn moeder aan om haar toilet te maken.

‘Bice, haast je, want de Florio’s houden niet van laatkomers.’

Zij lachte met een gorgelend keelgeluid, ze poederde zich bevallig.

‘Ik ben nooit een laatkomer geweest,’ antwoordde ze gepikeerd. ‘Alleen een vrouw die graag op zich laat wachten.’

Maar Antonno negeerde de roerige voorbereidingen, de kindermisjes die haastig de bedden opmaakten, de kokkinen die kaneel oplosten in melk.

Hij bleef geconcentreerd. Hij bewerkte een stuk hout met het lemmet van een zakmes.

‘Wat maak je?’ vroeg ik hem nieuwsgierig.

En hij zei: ‘*Lupiceddi*,’ om aan te geven dat het wolfjes waren.

‘Het zijn schapen,’ zei ik toen hij klaar was, verbaasd over hoe perfect het houtsnijwerk was.

Antonno’s schapen hadden ruwharige wol, geitenpoten, dezelfde oren als echte schapen.

‘Nee, wolfjes,’ zei hij overtuigd.

En ik kon hem er met geen mogelijkheid van overtuigen dat hij daarentegen een hele schaapskudde aan het uitsnijden was.

De volgende ochtend werden we samen wakker.

Antonno had een vreemde manier van wakker worden. Plotsklaps, zonder tussenfasen. Zodra hij zijn ogen opendeed, zei hij niet: ‘Ik ben wakker’. Hij zei: ‘Ik ben in slaap gevallen’.

En zo leerde ik ook dat hij, voordat hij naar bed ging, geen goedenacht wenste, maar goedemorgen.

Het huis begon hem te fascineren, met name het ontbijt,

dat werd voorafgegaan door het gerinkel van een belletje. Al generaties lang werd in mijn huis voor elke gebeurtenis van de dag een klok geluid. Drie slagen voor het slapengaan. Eén voor het angelus. Zeven voor sterfgevallen en tien voor geboortes. Een snel gerinkel voor het ontbijt, na het kruisteken en het begroeten van moeder.

Het geluid amuseerde hem. Hij sprong op alsof hij ergens door was opgeschrikt en begon te dansen.

Maar als ik zei: ‘Hou eens op, Antonno...’ antwoordde hij, terwijl hij bleef bewegen: ‘Ik sta stil.’

Dan lachte hij, en wanneer zijn mond openstond kon ik zien dat hij twee snijtanden miste. Dat een paar kiezen zwart waren geworden door tandbederf.

Maar in die verminkte glimlach waarin lucht, woorden en speeksel voorbijkwamen, leek ook een ongrijpbare en wanhopige stilte te zitten, die botste met onze opgewektheid.

Hij begon de dingen te onderzoeken, ze te besnuffelen voordat hij ze aanraakte, alsof de wereld zich via het reukvermogen moediger openbaarde. Hij likte aan de gordijnen, de smeedijzeren balkons, het kristal, het zilverwerk, de ebenhouten tafels. Het huis aan de Via Lampedusa stroomde over van voorwerpen die verwondering opriepen: morenkoppen, boekenkasten van wortelnotenhouw, aardewerk in dezelfde tinten als de zon.

Antonno rook eraan en betastte ze dan met zijn vinger. De grandeur van voorwerpen was voor hem een ondraaglijk kwaad. Hij had liever kleine plekken, notendoppen. Daarin, zei hij, konden zich enorme kinderen bewegen.

In mijn ogen was het huis juist een wereld vol betoveringen, een territorium om te verkennen. Ik doorkruiste het van boven naar beneden, huppelend door de loggia's, over de met

jasmijn begroeide binnenplaatsen, de grote trappen die naar de bovenverdieping leidden, naar de vrijgezelle ooms.

Dat waren twee broers van mijn vader, die nog geen vrouw hadden. Opa Pepè, mijn vaders vader, die in een andere vleugel van het gebouw woonde, zei dat ze zo vol levensvreugde zaten dat hun gelach zelfs na hun dood zou blijven nagalmen.

Ik liep de trap op met dat vooruitzicht op gelach in mijn ziel, met de ogen van de uitgehouwen putto's die me vanuit de hoogte begeleidden en mijn voetstappen besmeerden met likjes honing en zout.

Moeder zei dat mijn ooms net de Dioscuren waren, de tweelingbroers uit de oude mythe. De liefde die hen verbond was zo sterk dat toen Castor stierf, Pollux hem wilde volgen, ook al was hem onsterfelijkheid geschonken.

Antonno luisterde gegeneerd.

Tweelingen waren voor hem alleen het sterrenbeeld en Pollux was de eerste van de vijf vingers, de *pollex*, goed om op te zuigen wanneer je ergens bang voor was. Maar dat feit van de dood, ja, dat kende hij wel.

De dood, zei hij, begint met het heilig doopsel.

Dus legde ik hem uit dat met het doopsel het begin werd gevierd en niet het einde, vreugde en geen rouw. Sterker nog: de doopsels van de Lampedusa's waren een heilige gelegenheid. Ze werden gevierd in de huiskapel, onder het waakzame oog van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand en in aanwezigheid van de aartsbisschop. Bij die gelegenheden werden de salons aangekleed met granaatappelbladeren en nachtbloemen. De grote rocospiegels weerspiegelden hun krachtige vezels, waarin de tranen van de pasgeborene vloeiden.

Maar Antonno bleef onaangedaan, hij glimlachte naar zijn beeldjes, werd weer ernstig: begin en einde waren in zijn hoofd omgekeerd.

Als hij een boek doorbladerde, begon hij bij de laatste bladzijde; als hij vooruit wilde, liep hij achterstevoren, en hij telde achteruit met oneindig veel mededogen voor nullen.

Ik overtuigde hem nooit: in al die tijd dat we bij elkaar waren kon ik hem met geen mogelijkheid de week laten beginnen op maandag of hem uit het hoofd praten dat je sterfend geboren wordt.

Mijn scholing kwam voor rekening van mijn moeder. Ze sprak Frans en zei *merci* in plaats van dank u wel, *monsieur* in plaats van meneer of *grand-mère* in plaats van grootmoeder. 's Avonds, voor het slapengaan, las ze de romans van Salgari voor en somde ze ongewone dieren op die we hier nog nooit hadden gezien.

Antonno luisterde met me mee, terwijl hij in gedachten verzonken, gekweld, zijn hout bewerkte. Hij had het idee dat de fabelachtige wereld van boeken de voorbode was van een catastrofe.

Hij had medelijden met de olifanten omdat hij bang was dat iemand hun neus had uitgerekt. Met de giraffen, die in zijn ogen meer kans hadden om te worden opgehangen. Met de slangen, die opgerold in een mand zouden sterven als iemand vergat om op de fluit te spelen.

Hij was er met geen mogelijkheid van te overtuigen dat de natuur aan elk beest een vorm had toegekend. Voor hem waren het eerder de dieren die voor zichzelf een lot hadden gekozen dat verenigbaar was met het leed dat ze moesten ondergaan. En hij sneed ze op meesterlijke wijze uit, waarbij

hij de giraffe weer een normale hals gaf, de olifant een neus die niet verlengd was, de slang de vitaliteit die haar toekwam.

Als hem een Frans woord ter ore kwam, herhaalde hij het met dezelfde zachtheid als moeder, die hij bijna niet durfde te noemen, want een moeder is als een geheim, zei hij. Een geheim dat door het uit te spreken wordt ontheiligd.

Ondertussen verstreken de dagen en Antonno voegde zich langzaam naar het ritme van het grote huis in de Via Lampedusa, op een steenworp afstand van de rumoerige wijken van Palermo, van de ongezonde malariastegen, van de open riolen.

Het grote huis stond achter de prefectuur, tegenover het Palazzo Branciforte. Daar, op nummer zeventien, was ik op 23 december 1896 geboren.

Daar zou ik volgens mij ook sterven.

Tot enkele maanden voor zijn verwoesting, aangericht tijdens de Tweede Wereldoorlog, sliep ik in dezelfde kamer als waar ik ter wereld was gekomen, op enkele meters van de plek waar het kraambed had gestaan.

Ik was bezweet en – omdat ik dreigde te stikken – blauw aangelopen door de vroedvrouw naar buiten getrokken. Vol ontroering omdat ik een jongetje was had ze me in mijn moeders armen gelegd.

Ze had in het Siciliaans gezegd: ‘*Nasciu, nasciu*, de hertog van Palma is geboren, Zijne Excellentie de prins van Lampedusa! Wees gezegend, principuzzu.’

Het personeel had het huishoudelijk werk neergelegd; er hadden lofliederen geklonken; een Arabische stem uit de nabijgelegen wijk Kalsa zette een klaaglied in over eilanden, vreemdelingen en de zee.

Nu stond op diezelfde plek Antonno's bed.

De nacht was ons moment. Omgeven door de duisternis vertelde ik hem over de geheime kamers van het huis; over de gangen waarin moeder me met hoepel en stok liet spelen; over de wanden waaruit de silhouetten van mijn voorouders naar voren kwamen. Enorme schilderijen waren dat, met vergulde lijsten die wel versgebakken petits-beurres leken. Ze heetten allemaal Giulio of Giuseppe. Mijn familie wisselde deze namen al eeuwenlang af, altijd dezelfde.

We lachten. Voor het eerst samen.

Ik vroeg: 'Antonno, wat weet jij van de Lampedusa's?'

Hij antwoordde in het Siciliaans: 'Niets weet ik ervan.'

Antonno wist inderdaad niets van zich herhalende generaties. Van hele families die bij elkaar in één huis wonen.

Toen ik erachter probeerde te komen waar hij vandaan kwam, antwoordde hij niet. Hij glipte tussen de lakens uit en stond op. Snel zette hij zijn schoenen naast elkaar.

Hij zuchtte. 'Ga weg.'

Ik was verbijsterd.

Ik vroeg: 'Waarom moet ik weg, Antonno?'

Pas later werd me duidelijk dat hij eigenlijk wilde zeggen: 'Blijf voorgoed bij me, Giuseppe Tomasi di Lampedusa.'

Villa Angela-kliniek
Lungotevere delle Armi 21, Rome
14 juni 1957

De ochtend begint vroeg hier in de kliniek. Eerst de rondes om de temperatuur op te nemen. Dan een sober ontbijt. Thee, beschuit, een lepeltje jam. Daarna maak ik mijn toilet, wat ik ondanks de bescheiden badkamer met zorg probeer te doen. Ik scheer me langzaam, ik spoel het mes af en bestudeer het grondig. Ja, ik ben netjes geschoren, de eau de cologne zal makkelijk in mijn snor trekken, in mijn ingevallen wangen.

De dageraad staat nog altijd bol van de nacht. Sinds gisteren heb ik alleen maar verwarde dromen over Antonno, ik denk dat hij op het punt staat me iets te zeggen. Ik herinner me dat hij dromen nooit zo noemde. Hij zei dat ze de werkelijkheid waren. Hooguit noemde hij de werkelijkheid een droom.

Ik spreek er met niemand over. Al helemaal niet met mijn vrouw Licy, die een zeer oplettende psychologe is, leerlinge van Freud. Ik weet zeker dat de ware betekenis van mijn oneirische activiteit haar niet zou ontgaan. Ze zou er mijn bezorgdheid in lezen. Misschien mijn weemoed.

In je slaap maakt de ziel zich klein, ze fluistert voordat ze gaat slapen. Maar in je dromen onthult ze zich.

Daarom heeft Licy me een rode kamerjas gegeven, die het moreel hoog zou moeten houden en met de kleur van het bloed onheil zou moeten bestrijden.

Zo wordt treurigheid afgevlakt, zegt ze met geveinsde vreugde: met agressieve kleuren en door te schrijven.

Eergisteren kwam ze aan met een blauw lederen schrift en een vulpen met sterke inkt.

‘Schrijf,’ zei ze.

‘De roman?’ antwoordde ik, verwijzend naar enkele hoofdstukken van De tijgerkat die ik wilde herzien en vervolgens aan de hoofdtekst wilde toevoegen.

‘Nee,’ antwoordde ze resoluut. ‘Schrijf over je gelukkige tijd.’

Dus sloeg ik de eerste bladzijde op. Ik dacht meteen aan Antonno. Ik krabbelde: ‘Onze eerste ontmoeting was niet gedenkwaardig...’

Vervolgens vertrouwde ik Licy toe: ‘Ik ben begonnen aan een verhaal over mijn kindertijd, een levensfase die zo dicht in de buurt komt van het oneindige dat ze op de dood lijkt.’

‘Sehr gut,’ zei ze in het Duits, de taal die we gebruiken om onze angst te verhullen.

‘Kus me,’ antwoordde ik in het Siciliaans, de taal die we kiezen om over de liefde te praten.

Ze bloosde, ze streek haar haar naar achteren, een beweging die haar helpt om haar ontroering niet te tonen.

Toen kuste ze me. Als reactie op het verdriet stamelde ze: ‘Noem me geen Licy meer.’

De volledige naam van mijn vrouw is inderdaad Alexandra, en ze is een nicht van de koude kant.

Haar moeder, Alice Barbi, is in 1920 hertrouwd met mijn vaders broer, oom Pietro Tomasi della Torretta, die in die periode diplomaat was in Londen.

Onze eerste ontmoeting vond plaats in het gebouw van de Italiaanse ambassade, aan Grosvenor Square.